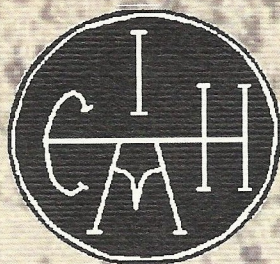


ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΝΟΜΟΥ ΗΜΑΘΙΑΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

ΕΤΟΣ Ε' - ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 16



**Τετραμηνιαία έκδοση της Εταιρείας Μελετών
Ιστορίας και Πολιτισμού Ν. Ημαθίας (Ε.Μ.Ι.Π.Η.)**

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

π. Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, Μέλος Δ.Σ. της Ε.Μ.Ι.Π.Η.

Συμπληρωματικές πληροφορίες για τη δράση του ηγούμενου της μονής Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, Νικηφόρου (ca 1830 - 1844)

Στη μνήμη του π. Βασιλείου Χ. Γκαλίτσιου

α) Εισαγωγικά – Συνοπτική αποτίμηση της βιβλιογραφίας

Στα 1961, ο νεαρός τότε ερευνητής Γεώργιος Χ. Χιονίδης έγραφε, μεταξύ άλλων, τα εξής σχετικά με την ιστορία του μοναστηριού του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας: «Είναι το δεύτερο μοναστήρι της μητρόπολης της Βέροιας – Νάουσας, που λειτουργεί ακόμα. Τα τελευταία 40 χρόνια μόνο υπάγεται στην επαρχία μας, ενώ πρώτα υπαγόταν στην επισκοπή της Καμπανίας. Γι' αυτό δεν αναφέρεται στους κώδικες της κοινότητας της Βέροιας. Έτσι θα σημειώσω εδώ, ότι βρήκα από επιτόπιες έρευνες και από σχετικά βιβλία ... Η πρώτη πληροφορία, που έχω υπόψη μου, για το οπωσδήποτε πολύ παλιό αυτό μοναστήρι, είναι της εποχής του 1822».¹

Μερικά χρόνια αργότερα, στα 1969, ο καθηγητής Απόστολος Μ. Τζαφερόπουλος επιχείρησε να παρουσιάσει ορισμένες νεότερες πληροφορίες για την ιστορία του μοναστηριού, πραγματοποιώντας πρόχειρες επιτόπιες έρευνες και αξιοποιώντας ορισμένες προφορικές πληροφορίες του τότε ηγουμένου του μοναστηριού Θεοφίλου.²

Μόλις στα 1983 ήλθαν στο φως της δημοσιότητας πληροφορίες προερχόμενες από αρχειακό υλικό, τις οποίες συγκέντρωσε και δημοσίευσε ο καθηγητής Απόστολος Αθ. Γλαβίνας, στο περιοδικό «Μακεδονικά».³

Σήμερα, ασφαλώς, η εικόνα που έχουμε για την ιστορία του μοναστηριού είναι σαφώς ευκρινέστερη, και συνεχώς βελτιώνεται, χάρη στο ενδιαφέρον και τις προσπάθειες νεότερων ερευνητών.

Πρόσφατα, κατά το 2011, δημοσιεύτηκε από τον Δημήτριο Αγγ. Παπάζη⁴ μία ιδιαίτερα αξιόλογη μελέτη για την ιστορία του μοναστηριού του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας,⁵ η οποία έρχεται να καλύψει, σε αρκετά μεγάλο βαθμό, πολλά από τα κενά ιστορικής πληροφόρησης που σχετίζονται με την πορεία και τη διαδρομή της μονής, από την Οθωμανική περίοδο μέχρι και τα νεότερα χρόνια.

Ο ίδιος, σε παλαιότερη μελέτη του είχε παρουσιάσει ενδιαφέρουσες πληροφορίες τόσο για τη γενικότερη ιστορία του μοναστηριού, από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα μέχρι και το 1912, όσο και για πρόσωπα (ηγουμένους και μοναχούς) που σχετίζονταν με το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου κατά την ίδια περίοδο, καταρτίζοντας, μάλιστα, αρκετά εμπεριστατω-

1 Γεώργιος Χ. Χιονίδης, *Σύντομη ιστορία του χριστιανισμού στην περιοχή της Βέροιας*, Βέροια 1961, 59 – 60.

2 Απόστολος Μ. Τζαφερόπουλος, *Τουριστικός οδηγός Ημαθίας. Βέροια – Νάουσα – Αλεξάνδρεια – Περίχωρα*, Θεσσαλονίκη 1969, 175 – 178.

3 Απόστολος Αθ. Γλαβίνας, "Το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας", *Μακεδονικά* 23 (1983) 361 – 366.

4 Η συμβολή του Δ. Παπάζη στην εκκλησιαστική ιστορία της επαρχίας της Βέροιας είναι αναμφισβήτητα ιδιαίτερα αξιόλογη και σημαντική. Ο ίδιος έχει δημοσιεύσει πληθώρα μελετών για την ιστορία αρκετών μοναστηριών της επαρχίας, καθώς και για πρόσωπα (μητροπολίτες, μοναχούς κ.λπ.) που συνδέονται με την ιστορία της επαρχίας, κυρίως κατά την Οθωμανική περίοδο.

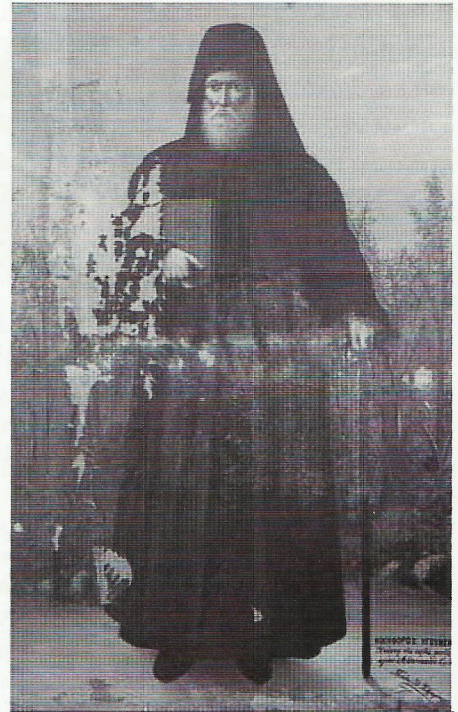
5 Δημήτριος Αγγ. Παπάζης, "Το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας. Ιστορική προσέγγιση (1788 – 1994)", *Επιστημονική Επετηρίς Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης* 1 (2011) 641 – 789.

μένους προσωπογραφικούς πίνακες.⁶

Στο παρόν σημείωμα θα επιχειρήσουμε να παρουσιάσουμε ορισμένα συμπληρωματικά στοιχεία, σχετικά με τη δράση του ηγουμένου της μονής Νικηφόρου (†1844),⁷ ο οποίος κατέβαλε σημαντικές προσπάθειες (κυρίως κατά τη δεκαετία του 1830) επιδιώκοντας να εξασφαλίσει οικονομικούς πόρους, προκειμένου να απαλλάξει το μοναστήρι από τα δυσβάστακτα χρέη στα οποία είχε περιέλθει κατά τις δύο πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα.

Ο ηγούμενος Νικηφόρος αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα πρόσωπα που συνδέονται με την ιστορία του μοναστηριού της Σφίνιτσας, καθώς με προσωπικές του, κατά βάση, ενέργειες κατόρθωσε να πετύχει την ανακήρυξη του μοναστηριού σε «*Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή*», εξασφαλίζοντας σχετικό πατριαρχικό σιγίλιο, στις 7 Σεπτεμβρίου 1832.⁸

Ο ίδιος κατόρθωσε, ακόμη, να συγκεντρώσει έναν αρκετά αξιόλογο, όπως φαίνεται, αριθμό χρημάτων, απαλλάσσοντας το μοναστήρι από τα δυσβάστακτα χρέη του και προβαίνοντας, παράλληλα, στην ανακαίνιση και την ενίσχυσή του με τα απαραίτητα σκεύη και αντικείμενα. Ενδεικτική μαρτυρία της προσπάθειας του ηγουμένου να συμβάλει στην ανακαίνιση και ενίσχυση του μοναστηριού, αποτελεί μία επιγραφή του 1830, που σώζεται στην πρόθεση του καθολικού της μονής, η οποία αναφέρεται στη συμβολή του «*πανοσιοτάτου και σοφομοουσικολογιωτάτου*» ηγουμένου Νικηφόρου στην πραγματοποίηση ανακαινιστικών έργων στο μοναστήρι.⁹



Ο ηγούμενος του μοναστηριού του Αγ. Αθανασίου Σφίνιτσας Νικηφόρος († 1844)

(Ελαιογραφία του ζωγράφου Παύλου Δ. Ζωγραφόπουλου)

Πηγή: Πορφύριος Μπατσαράς (Αρχιμ.), "Νικηφόρος", ό.π., 25.

β) Οι προσπάθειες του ηγουμένου Νικηφόρου για εξασφάλιση χρημάτων υπέρ του μοναστηριού του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας

Όπως προαναφέρθηκε, ο ηγούμενος Νικηφόρος κατέβαλε ιδιαίτερες προσπάθειες για την ενίσχυση των οικονομικών του μοναστηριού του, κυρίως κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1830. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή απαλλαγή του μοναστηριού από τα χρέη του παρελθόντος και την ενίσχυσή του με έργα υποδομής, χρηστικά και λειτουργικά αντικείμενα. Επίσης, το μοναστήρι κατόρθωσε κατά την περίοδο αυτή να προσελκύσει αρκετούς μοναχούς, αποκτώντας μια αρκετά διευρυμένη μοναχική αδελφότητα.

Οι πληροφορίες που θα παρουσιάσουμε στη συνέχεια, οι οποίες συνδέονται με τις προσπάθειες του Νικηφόρου για εξεύρεση οικονομικών πόρων για τις ανάγκες του μοναστηριού, προέρχονται αφενός από την ιδιωτική συλλογή του ερευνητή Κωνσταντίνου Γ. Στα-

6 Δημήτριος Αγγ. Παπάζης, "Ιερά μονή αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας (1791 - 1912). Ηγούμενοι και μοναχοί", *Θεολογία* 72 (Ιούλιος - Δεκέμβριος 2001) 629 - 661.

7 Για μία σύντομη (και συνάμα αρκετά περιεκτική) αναδρομή στη ζωή και τη δράση του ηγουμένου Νικηφόρου βλ. Πορφύριος Μπατσαράς (Αρχιμ.), "Νικηφόρος, ηγούμενος Αγ. Αθανασίου Σφίνιτσας", *Παύλειος Λόγος* 84 (Μάρτιος - Απρίλιος 2010) 24 - 25. Στο συγκεκριμένο δημοσίευμα, ο π. Πορφύριος δημοσιεύει, επίσης, μία ιδιαίτερα σημαντική ελαιογραφία που απεικονίζει τον ηγούμενο Νικηφόρο, προερχόμενη από το Α' Δημοτικό Σχολείο Κολινδρού, η οποία φιλοτεχνήθηκε από τον ζωγράφο Παύλο Δ. Ζωγραφόπουλο.

8 Βλ. Παπάζης, "Ιερά μονή αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας", ό.π., 633. Ο ίδιος, "Το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας", ό.π., 657.

9 Βλ. Γλαβίνας, "Το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτζας", ό.π., 363.

λίδη, μέρος της οποίας φυλάσσεται στα Γ.Α.Κ. του Νομού Πέλλας,¹⁰ και αφετέρου από το έργο του ιερομόναχου Μελετίου Κωνσταμονίτη με τίτλο «Περιήγησις Μελετίου Κωνσταμονίτου εις Ρωσίαν από του έτους 1862 – 1869».¹¹ Ο Μελέτιος, στο παραπάνω έργο του, διασώζει ορισμένες αξιόλογες πληροφορίες για τη δράση του Νικηφόρου, καθώς παρέμεινε ως υποτακτικός στο μοναστήρι της Σφίνιτσας για εννέα (περίπου) χρόνια, στο διάστημα μεταξύ των ετών 1836 – 1844.¹²

Στη συλλογή του Κ. Σταλίδη,¹³ σώζεται ένα πωλητήριο έγγραφο του 1837, το οποίο αναφέρεται στην πώληση ενός κτήματος στο χωριό Μεσημέρι του Ν. Πέλλας, το οποίο ανήκε στο μοναστήρι της Σφίνιτσας. Από το έγγραφο αυτό μπορούμε να αντλήσουμε ιδιαίτερα αξιόλογες πληροφορίες σχετικά με την προσπάθεια του ηγουμένου Νικηφόρου να εξασφαλίσει χρήματα για την ενίσχυση του μοναστηριού του. Επίσης, η αξία του συγκεκριμένου εγγράφου έγκειται και στο γεγονός ότι διασώζει το αποτύπωμα της παλαιάς σφραγίδας του μοναστηριού, η οποία δεν μας είναι γνωστή, μέχρι στιγμής, από άλλες πηγές. Το έγγραφο αναφέρει τα εξής¹⁴:

(Τ. Σ.)

† Διά του παρόντος πωλητικού και ενσφραγίστου γράμματος, βεβαιώ ο υποφαινόμενος / Νικηφόρος ηγούμενος της αγίας Μονής του αγίου Αθανασίου σφήντζας και οι συν εμοί / εν χριστώ αδελφοί άγιοι πατέρες, ότι αυτοθελήτως και με ευχαρίστησίν μας / το αμπέλι εις μεσημέρι λεγόμενον παλικρούσια, δύω στρεμμάτων παλιομάνα, το / οποίον ήτον από αφιέρωμα της γυναικός Αναστάσινας, γειτνιαζόμενον, εξ αριστερών / μεν από το αμπέλι του Αγγελουση, εκ δεξιών δε από αμπέλι του ιδίου αγοραστή / δήμου, από δε τα άλλα δύω μέρη, από τα αμπέλια του άγο (sic), και δημήτρη κιορτζή, / το πουλησαμεν τω δήμω Κωνσταντίνου, διά γρόσια 260 : ήτοι διακόσια εξήντα γρόσια, / τα οποία τα ελάβαμεν σωστά μέχρι οβολού. όθεν εις το εξής θέλει είναι κτήμα / του ρηθέντος αγοραστου δήμου, χωρίς να ενοχληθή παράτινος. διό δέδοται / το παρόν μας πουλητικόν ενυπόγραφον και ενσφράγιστον τη σφραγίδι της αγίας Μονής, / έμπροσθεν αξιοπίστων μαρτύρων, διά ασφάλειάν του· και διά το απαρασάλευτον· και / ούτως βεβαιούντες υποφαινόμεθα.

τη :23: Απριλλίου :1837: Βοδενά

» Χ'': τρήπιος Χ'': Αθανασίου μαρτυρώ
 » εγώ ο πρόγιος μπαϊτζης μαρτυρώ
 » εγώ ο κόστα ράφτη μαρτυρώ
 εγώ ο μήτρης νικουντή / μαρτηρώ
 εγο νήμιος αναστάσι μαρτηρο

Ο ηγούμενος νικηφόρος αγίου αθανασίου σφήντζας / και οι σιν εμοί εν χριστώ αδελφοί : και πατέρες

10 Γ.Α.Κ. Ν. Πέλλας, *Ιδιωτικό αρχείο Κ. Γ. Σταλίδη* (1782 – 1991), φ. 003 (1837 – 1958), #037 – 040.

11 Αθανάσιος Γ. Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης και η περιοδεία του στη Ρωσία* (1862 – 1869), Βέροια 2011.

12 Το όνομα του Μελετίου δεν συμπεριλαμβάνεται στους προσωπογραφικούς πίνακες του μοναστηριού που έχει δημοσιεύσει ο Δ. Παπάζης, αν και ο ίδιος αναφέρεται (στις μελέτες του) στη σχέση του ιερομόναχου με το μοναστήρι της Σφίνιτσας. Θεωρούμε ότι σε μελλοντική επανέκδοση του προσωπογραφικού καταλόγου του μοναστηριού, θα πρέπει να συμπεριληφθεί και το όνομα του Μελετίου (1836 – 1844).

13 Γ.Α.Κ. Ν. Πέλλας, *Ιδιωτικό αρχείο Κ. Γ. Σταλίδη*, ό.π. #43. Το έγγραφο της «Συλλογής Σταλίδη» συνοδεύεται και από ένα χειρόγραφο σημείωμα του ερευνητή, με ημερομηνία 20-05-1992, γεγονός που προφανώς οφείλεται σε παλαιότερη δημοσίευσή του, ίσως σε κάποια από τις εφημερίδες (ή περιοδικά) του Ν. Πέλλας. Εντούτοις, λόγω αδυναμίας μας να έχουμε πρόσβαση στο υλικό του τοπικού τύπου του Ν. Πέλλας, παραπέμπουμε στο ευκολότερα προσβάσιμο αρχείο των Γ.Α.Κ. Ν. Πέλλας, όπου φυλάσσεται το έγγραφο και οι σχετικές σημειώσεις του ερευνητή. Σύμφωνα με τον Σταλίδη, αντίγραφο του εγγράφου περιήλθε στην κυριότητά του από τον Εδεσσαίο δάσκαλο Γ. Δ. Γεωργιάδη.

14 Η μεταγραφή της διαθήκης γίνεται στο μονοτονικό σύστημα. Κατά τα άλλα, τηρούμε την ορθογραφία του πρωτότυπου.

γ) Οι περιοδείες του ηγουμένου Νικηφόρου

Ο ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης, ο οποίος ξεκίνησε τη μοναχική του σταδιοδρομία στο μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας, ως υποτακτικός του ηγουμένου Νικηφόρου, μας διασώζει τις παρακάτω πληροφορίες για την εννιάχρονη, περίπου, παραμονή του στο μοναστήρι και τη θητεία του πλάι στον δραστήριο ηγούμενο:

Κατά τό έτος 1822 έγεννήθη εν Βεροοία τής Μακεδονίας, τό δέ 1836 μετέβην εις τήν μονήν του Αγίου Αθανασίου τής Σφινίτσης εν τή επαρχία του Κίτρους. Έκει μετά δύο έτη έκουρεύθη μοναχός υπό του καθηγουμένου κ. Νικηφόρου, μετονομασθείς Μελέτιος, τό δέ 1840 έχειροτονήθη Ίεροδιάκονος. Μετά ταυτα συνώδευσα τον γέροντά μου, και περιήλθομεν όμοιυ πολλάς επαρχίας τής Ευρωπαϊκής Τουρκίας (περί τας είκοσιπέντε) κηρύττοντες τον λόγον του Θεου, άδεία τής Μεγάλης Εκκλησίας.¹⁶

Αν και η αναφορά του Μελετίου στα πρώτα του μοναχικά βήματα στο μοναστήρι της Σφίνιτσας είναι λιτή, εντούτοις μας διασώζει ορισμένες ιδιαίτερα αξιόλογες πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο δράσης του ηγουμένου Νικηφόρου, στην προσπάθειά του να εφαρμόσει τα πνευματικά του καθήκοντα και να εξασφαλίσει χρήματα για τις ανάγκες της μονής.

Η αναφορά του Μελετίου στην πραγματοποίηση περιοδειών του ηγουμένου Νικηφόρου, με τη συνοδεία μοναχών της μονής, οι οποίοι «κήρυτταν τον λόγο του Θεού», σε επαρχίες της «ευρωπαϊκής Τουρκίας»,¹⁷ μας επιτρέπει να συμπεράνουμε ότι κατά πάσα πιθανότητα ο ηγούμενος κατόρθωσε να συγκεντρώσει αρκετά χρήματα για την κάλυψη των αναγκών του μοναστηριού του.

Η πραγματοποίηση περιοδειών από μοναχούς και κληρικούς της Οθωμανικής περιόδου, με σκοπό τη συγκέντρωση χρημάτων, αποτελεί ιδιαίτερα σύνηθες φαινόμενο, γνωστό από αρκετές πηγές.¹⁸ Εντύπωση προκαλεί το εύρος των επαρχιών στις οποίες ο ιερομόναχος Μελέτιος αναφέρει ότι συνόδευσε τον ηγούμενο Νικηφόρο («περί τας είκοσιπέντε»), κάτι που φανερώνει τον ζήλο και το ενδιαφέρον των μοναχών της Σφίνιτσας για τη βελτίωση των οικονομικών συνθηκών του μοναστηριού τους.

δ) Η σφραγίδα της Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής του Αγίου Αθανασίου Σφίνιτσας (t.p.q. 1832)



Όπως σημειώσαμε και προηγουμένως, το μοναστήρι της Σφίνιτσας, κατά την περίοδο της ηγουμενίας του αρχιμανδρίτη Νικηφόρου, εξέδωσε και χρησιμοποίησε την παρακάτω σφραγίδα, αποτύπωμα της οποίας διασώζεται σε πωλητήριο έγγραφο του 1837.

Η σφραγίδα κατασκευάστηκε και χρησιμοποιήθηκε μετά από την παραχώρηση των «Πατριαρχικών και Σταυροπηγιακών» προνομίων στο μοναστήρι του αγίου Αθανασίου της Σφίνιτσας (7 Σεπτεμβρίου 1832). Πρόκειται για ιδιαίτερα επιμελημένη, από τεχνοτροπικής άποψης, σφραγίδα, στην οποία εικονίζεται ολόσωμος ο άγιος Αθανάσιος κατ' ενώπι-

16 Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης*, ό.π., 127.

17 Με τον όρο «ευρωπαϊκή Τουρκία» δηλώνονται περιοχές της σημερινής βόρειας Ελλάδας, οι οποίες απελευθερώθηκαν μετά από τους Βαλκανικούς πολέμους του 1912 – 1913. Πιθανότατα στον κατάλογο των επαρχιών στις οποίες ο Νικηφόρος πραγματοποίησε περιοδείες να εντάσσονται και περιοχές της Μακεδονίας, της Θράκης (ενδεχομένως και της Ηπείρου) που δεν συμπεριλήφθηκαν ποτέ στον ελληνικό εθνικό κορμό.

18 Ενδεικτικά βλ. Βουδούρης, *Ο Βεροιώτης ιερομόναχος Μελέτιος Κωνσταμονίτης*, ό.π. 49.

ον, ενδεδυμένος με αρχιερατικά άμφια (αρχιερατικό σάκο και μεγάλο ωμοφόριο), φορώντας στο κεφάλι αρχιερατική μίτρα, πλαισιωμένη από φωτοστέφανο. Με το δεξί του χέρι ευλογεί, ενώ στο αριστερό κρατά προβεβλημένο κλειστό ευαγγέλιο.

Η μορφή του αγίου πλαισιώνεται από την επιγραφή «Ο ΑΓΙΟΣ Α/ΘΑΝΑΣΙΟΣ», γραμμένη σε μεγαλογράμματη γραφή εκατέρωθεν της κεφαλής του. Στο βάθος της παράστασης εικονίζεται το μοναστήρι του αγίου Αθανασίου Σφήνιτσας.

Περιμετρικά φέρει κυκλοτερή επιγραφή, γραμμένη σε μεγαλογράμματη γραφή, στην οποία αναφέρονται τα εξής: «† ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ Κ' ΠΤΡΧΚ' ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΤΡΧ · ΑΛΕΔ : ΟΝΟΜΑΤΙ ΣΦΙΝΤΖΑΣ ΕΠΑΡΧ · ΚΥΤΡΟΥ: ». Αναλύοντας τις συντμήσεις της επιγραφής, το κείμενό της αναφέρει: «† ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΟΝΟΜΑΤΙ ΣΦΙΝΤΖΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΥΤΡΟΥΣ».

Με βάση τα μέχρι στιγμής δεδομένα δεν είμαστε σε θέση να προσδιορίσουμε με ακρίβεια το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η συγκεκριμένη σφραγίδα βρισκόταν σε χρήση. Δεν αποκλείεται να χρησιμοποιήθηκε μέχρι και την εγκατάσταση των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής στην περιοχή, οπότε το μοναστήρι μετατράπηκε σε ορφανοτροφείο.¹⁹

Πάντως, σε όλα τα έγγραφα του μοναστηριού του 20^{ου} αιώνα, τα οποία έχουμε υπόψη μας (από τη δεκαετία του 1930 και εντεύθεν), εμφανίζεται η χρήση διαφορετικού τύπου σφραγίδων,²⁰ οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να συγκριθούν, από άποψη τεχνολογίας και αισθητικής, με την παλαιότερη.²¹



Σφραγίδες του μοναστηριού νεότερου τύπου
(εμφανίζονται σε έγγραφα από τη δεκαετία του 1930)

19 Βλ. Νίκος Αδαλόγλου, *Ξενάγηση στα μοναστήρια της Ημαθίας. Ευεργέτες και δωρητές της Βέροιας. Φιλανθρωπικά ιδρύματα της Βέροιας. Το χρονικό των "Ολυμπίων"*, Θεσσαλονίκη 1988, 71 – 199.

20 Με βάση το υλικό που κατορθώσαμε να συγκεντρώσουμε μέχρι στιγμής, είμαστε σε θέση να διακρίνουμε τη χρήση τουλάχιστον δύο διαφορετικών σφραγίδων, από τη δεκαετία του 1930 και εντεύθεν, οι οποίες ανήκουν στον ίδιο τύπο. Περισσότερες λεπτομέρειες ευελπιστούμε να παρουσιάσουμε σε σχετικό μελλοντικό μας δημοσίευμα.

21 Στις σφραγίδες αυτού του τύπου ο άγιος Αθανάσιος εικονίζεται σε προτομή, φορώντας αρχιερατική περιβολή. Με το δεξί του χέρι ευλογεί, ενώ με το αριστερό κρατά κλειστό ευαγγέλιο μπροστά από το στήθος του. Περιμετρικά φέρει μεγαλογράμματη κυκλοτερή επιγραφή, η οποία αναφέρει: «★ ΙΕΡΑ ΣΤΑΥΡΟΠΗΓΙΑΚΗ ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΣΦΗΝΙΤΣΗΣ»